

Andris Vilks

The Castle of Light*

Once, when we were talking about the form and content of buildings, Gunnar Birkerts said in his characteristic metaphorical manner: "In three identical boxes we can put apples, tomatoes and potatoes. We put a label on each box so we know what it contains. And then look, there's someone walking down the street with a violin case. We clearly know what is in THAT "box". Its form "underlines" its contents – a violin."

In other words, based on a deep understanding of the essence of a library, its tasks and structure, the Master has created for a well functioning body, a specially "tailored", to use the author's words, expressive form. A form that at the time of its creation, coincided so well with the mood of society in Latvia. The architect is not guilty if ITS symbols become irritating as the "revolution ebbs". Something else remains objective in this project. The Master's principle is that – architecture does not become dated, but technologies. Especially if we are talking about the "planet" that is "on the path from the Guttenberg Galaxy to the Universe of Knowledge" (Bendik Rugaas, Director of the Norwegian National Library). FLEXIBILITY, that is one of the main yardsticks. A lesson for me was seeing the Law School Library of the University of Chicago designed by Birkerts' teacher, Eero Saarinen in 1990. As the ideology of openness triumphed (a repeat of the 1968 phenomenon?), the initially closed repositories, intended only for the hands and eyes of librarians, were transformed into rows of shelving freely accessible to all.

Castle of Light. Glass mountain. LIGHT. This literary metaphor, familiar to the whole Latvian nation, has the most direct connection with the technical demands of libraries. Books should be isolated from sunlight and readers and staff should have daylight whenever possible. Light is one of the favourite "raw materials" of the architect. I will never forget the feeling sitting along with many students (even on the floor) in the library of the Michigan Law School in Ann Arbour three floors below ground level. There was DAYLIGHT! Thanks to atria, in the Castle of Light everyone in the library will have these rights. A library is a PLACE. A place where people meet. Unfortunately in Latvia, for too long only the outer visual image has remained in the consciousness: a castle, a mountain and for others, a monster. The open, communicative (real & virtual) philosophy of libraries of the recent decades has been emphasised in their new constructions, both national, public and university. In new circumstances these libraries take on new dimensions. They involve previously uncharacteristic activities and public. To list the

Andris Vilks

Gaismas pils*

Kādu reizi, kad mēs runājām par ēku formu un saturu, Gunars Birkerts viņam raksturīgajā metaforisma garā teica: "Mēs trīs vienādās kastēs varam ielikt ābolus, tomātus un kartupeļus. Uz katras kastes uzliekam attiecīgo "šilti", lai zinātu, kas tajās atrodas. Un tad – paskatieties – pa ielu iet cilvēks ar vijoles futrāli pār plecu. Mēs skaidri zinām, kas TAJĀ "kastē" ir iekšā. Tās forma "pasvītro" saturu – vijoli." Citiem vārdiem, balstoties uz dziļu izpratni par bibliotēkas būtību, uzdevumiem un struktūru, Meistars labi funkcionējošam ķermenim ir radījis īpaši "piegrieztu", autora vārdiem runājot, izteismīgu formu. Formu, kura tās radīšanas brīdī tik ļoti sakrita ar Latvijas sabiedrības noskaņu. Arhitekts nav vainīgs pie tā, ka "revolūcijas atplūdos" TĀS simboli kļūst kaitinoši. Objektīvi paliekošais šajā projektā ir kas cits. Meistara princips ir – noveco nevis arhitektūra, bet

From the left: Makito Mori, Page Goode (colleagues on the National Library of Latvia project), Andris Vilks (Director of the National Library of Latvia), Gunnar Birkerts (architect of the National Library of Latvia project) in Birkerts' studio in Bloomfield Hills, Detroit, May 1990.

No kreisās: Makito Mori, Peidža Guda, Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta līdzstrādnieki, Andris Vilks, Latvijas Nacionālās bibliotēkas direktors, Gunars Birkerts, Latvijas Nacionālās bibliotēkas projekta arhitekts, 1990. gada maijā Detroitā, Gunara Birkerta studijā Blūmfildhilzā.

examples would take another page.

Birkerts has called the National Library of Latvia a TIME CAPSULE. A metaphor? Yes. At the same time there is the responsibility, enshrined in the law of the Republic of Latvia, for the ETERNAL preservation of physical and now also digital national treasures (books, newspapers, magazines, sheet music, recordings, maps, albums, manuscripts etc.). The content will always be more important than the carrier. However it is born in a certain form (form again!), that also must be preserved in at least one standard example. At the suggestion of the academic Jānis Stradiņš, president of the Academy of Sciences, the library will be the home of Krišjānis Barons' "Cabinet of Dainas", the foundation stone of our culture. The Royal Library of Denmark with the symbolic title of the "Black Diamond" is proud to call itself a museum too – a museum for the repository of knowledge.

"Do we need a symbol, a monument?" asks the practical Latvian. Then one must answer with another question: to what? Freedom restored, to Riga, culture, knowledge, resolution? At the end of the 1920s the State Library idea was an alternative to the Freedom Monument – a single and fateful symbol. In almost every country, just as with the opera, theatre, university, bank, gallery or parliament, the library building is given sufficiently notable architecture.

On two occasions, the UNESCO General Conference has invited all the member countries to offer their support for library buildings – for the Alexandria and the National Library of Latvia. For the first, in

Today the National Library of Latvia is in a very poor technical state. Because Latvia is the last remaining European country without a purpose-built national library, it is dispersed among various annexes in the centre of Riga, none of which are suited to the specific needs of a national library.

Latvijas Nacionālā bibliotēka patlaban ir ļoti sliktā tehniskā stāvoklī. Tā kā Latvija ir palikusi vienīgā valsts Eiropā, kurai nav īpaši šim nolūkam domātas Nacionālās bibliotēkas ēkas, Latvijas Nacionālā bibliotēka ir izkaisīta vairākās ēkās Rīgas centrā, no kurām neviena nav piemērota tās īpašajām vajadzībām.

The main building of the National Library of Latvia at K. Barona iela 14, Riga.

Latvijas Nacionālās bibliotēkas galvenā ēka Rīgā, K. Barona ielā 14.

tehnoloģijas. Sevišķi, ja mēs runājam par "planētu", kura no "Gūtenberga galaktikas ir ceļā uz Zināšanu visumu" (Bendiks Rugāss, Norvēģijas Nacionālās bibliotēkas bibliotekārs). FLEKSIBILITĀTE – tā ir viena no galvenajām mērauklām. Man uzskatāma mācība bija 1990. gadā redzētais Birkerta skolotāja Ēro Sārinena projektētajā Juridiskās skolas bibliotēkā Čikāgas universitātē. Sākotnēji slēgtās krātuves, domātas tikai bibliotekāru rokām un acīm, uzvarot atvērtajai ideoloģijai (laikam atkal 1968. gada fenomens?), tika pārvērstas par visiem brīvi pieejamām plauktu virknēm.

Gaismas pils. Stikla kalns. GAISMA. Šīm visai latviešu tautai pazīstamajām literatūras metaforām ir vistiešākais sakars ar bibliotēku tehniskajām prasībām. Grāmatas izolētas no saules gaismas, lasītāji un darbinieki pēc iespējas – ar dienas gaismu. Gaisma ir viena no mīļākajām arhitekta "izejvielām". Nekad neaizmirsīšu to sajūtu līdzās daudzajiem studentiem (pat sēdošiem uz grīdas) Anārborā, Mičiganas Juridiskās skolas bibliotēkā trīs stāvus zem zemes. Tur bija dienas GAISMA! Gaismas pilī, pateicoties ātrijam, tiks panākts tas, ka katram cilvēkam bibliotēkā arī būs nodrošinātas šīs tiesības.

Bibliotēka ir VIETA. Cilvēku satikšanās vieta. Diemžēl Latvijā pārāk ilgi apziņā iespaidies tikai ārējais vizuālais tēls: pils, kalns, dažam – monstros. Pēdējo gadu desmitu atvērto, komunikatīvo bibliotēku

honour of the legend that was destroyed 2000 years ago and for the second, as a 21st century, tomorrow's National Library.

* First published in the magazine *Studija* (Special issue of the European Cultural Month in Riga.– 2001,– No. 18,– P. 19).

filozofija uzsvēta to jaunbūvēs – gan nacionālajās, gan publiskajās, gan universitāšu. Šādas bibliotēkas jaunos apstākļos iegūst jaunas dimensijas. Tās piesaista agrāk neraksturīgas aktivitātes un publiku. Piemēru uzskaitījums paņemtu vēl vienu lappusi šim rakstam.

Birkerts Latvijas Nacionālo bibliotēku ir nosaucis par LAIKA KAPSULU. Metafora? Jā. Tajā pašā laikā pastāv ar Latvijas Republikas likumu noteikta atbildība par fizisku un nu jau arī digitālu nacionālu vērtību (grāmatu, laikrakstu, žurnālu, nošu, skaņu ierakstu, karšu, attēlizdevumu, rokrakstu u.c.) MŪŽĪGU saglabāšanu. Saturs vienmēr būs svarīgāks par tā nesēju. Tomēr tas dzimst noteiktā formā (atkal forma!), kas arī ir jā saglabā vismaz viena etalona eksemplārā. Pēc Zinātņu akadēmijas prezidenta akadēmiķa Jāņa Stradiņa ierosinājuma bibliotēka būs mājvieta Krišjāņa Barona Dainu skapim – mūsu kultūras pamatakmenim. Dānijas Karaliskā bibliotēka ar simbolisko nosaukumu "Melnais dimants" lepni sevi dēvē arī par muzeju – muzeju zināšanu krātuvei.

"Vai mums ir vajadzīgs simbols, pieminēklis?" vaicā praktiskais latvietis. Tad vispirms jāatbild ar pretjautājumu: kam? Atgūtai brīvībai, Rīgai, kultūrai, zināšanām, apņēmībai? Divdesmito gadu beigās Valsts bibliotēkas ideja bija alternatīva Brīvības pieminēklim – vienam vienīgam un liktenīgam simbolam. Gandrīz visās valstīs bibliotēkas ēkai, tāpat kā operai, teātrim, universitātei, bankai, galerijai, parlamentam, tiek piešķirta pietiekami zīmīga arhitektūra.

UNESCO Ģenerālā konference divas reizes ir aicinājusi visas dalībvalstis sniegt savu atbalstu bibliotēku būvēm – Aleksandrijas un Latvijas Nacionālajai bibliotēkai. Pirmajai – par godu pirms 2000 gadiem bojā gājušai leģendai, otrai kā 21. gadsimta – rītdienas Nacionālajai bibliotēkai.

* Pirmpublicējums žurnālā "Studija"

(Eiropas Kultūras mēneša Rīgā speciālizdevums.-2001.- Nr. 18.- 19. lpp.).

Krišjānis Barons cabinet of folksongs.

Most people have probably heard of it. Many have seen its copy in the Krišjānis Barons museum. But since 1940 the original cabinet is in the keeping of the Latvian Folklore Archives.

It was made in Moscow in 1833; the cabinet has travelled frequently, finally being transformed from a practical object into a symbol. Usually everyone knows the figure 217 996, the number of songs included (used) by Krišjānis Barons in his work "The Latvian Dainas". And here they are, in 70 drawers with 20 divisions in each. Plus another three larger drawers holding other documents – letters, name index...

The folksong cabinet of Krišjānis Barons will have pride of place in the new National Library.

Krišjāņa Barona Dainu skapis.

Par to dzirdējuši droši vien ir visi. Daudzi ir redzējuši tā kopiju Krišjāņa Barona muzejā. Bet kopš 1940. gada oriģinālo Dainu skapi glabā Latviešu folkloras krātuve.

Tas gatavots 1833. gadā Maskavā; skapis pārceļojis diezgan daudzas reizes un visbeidzot no praktiska priekšmeta kļuvis par simbolu. Parasti visiem ir zināms Krišjāņa Barona norādītais "Latvju dainās" iekļauto (vai izmantoto) dziesmu skaits – 217 996. Tad nu šeit tās ir – 70 atvilktnītēs, ar 20 sadaļām katrā. Plus vēl trīs lielākas atvilktnes, kurās glabājas citi dokumenti – vēstules, vārdu rādītājs...

Jaunajā Latvijas Nacionālajā bibliotēkā Krišjāņa Barona Dainu skapis atradīsies goda vietā.